

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

תוכן

- א. סתם משכנתא שתא למאי נפקא מינה דאי אכיל לה שתא מצי מסלק ליה ואי לא לא מצי מסלק ליה.....1
- ב. משכנתא דשכונה גביה למאי נפקא מינה לדינא דבר מצרא.....2
- ג. לית הלכתא לא ... כמרשי פפונאי כמרשי דרב פפא.....4
- ד. שמרי מחזונאי דוקפי ליה לרווחא אקרנא וכתבי ליה בשטרא מי ימר דהוה רווחא ... אי שכיב ונפל שטרא קמי יתמי מאי.....4
- ה. חכירי נרשאי דכתבי הכי משכן ליה פלניא ארעיה לפלניא והדר חכרה מיניה ... ולא מלתא היא.....5
- ו. אין מושיבין הנוני למחצית שכר ... אלא אם כן נותן לו שכרו כפועל אין מושיבין ... אלא אם כן נותן לו שכר עמלו ומזונו.....6
- ז. משכרת אשה לחברתה תרנגולת בשני אפרוחין ... תרנגולת שלי וביצים שליכי ואני ואת נחלוק באפרוחין ... אוסר.....7
- ח. מקום שנהגו להעלות שכר כתף למעות לבהמה מעלין ואין משנין ממנהג המדינה 8
- ט. רב עיליש גברא רבה הוא ואיסורא לאינשי לא הוי ספי.....8

דף סח.

א. סתם משכנתא שתא למאי נפקא מינה דאי אכיל לה שתא מצי מסלק ליה ואי לא לא מצי מסלק ליה

הממשכן ביתו¹ או שדהו כנגד הלואתו, מקום שנהגו לסלק המלוה כל זמן שיביא לו הלוח מעות ה"ז כמו שפירש ואין צריך לפרש דבר זה, וכן מקום שנהגו שלא יסתלק המלוה עד סוף זמן המשכונא ה"ז כמו שפירש, וכל הממשכן סתם אינו יכול לסלקו עד י"ב חדש, וזהו במקום שאין בו מנהג

¹ רמב"ם הלכות מלוה ולוה פרק ז הלכה ב

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

ידוע, אבל היה שם מנהג לסלק תוך שנה מסלקין². וי"א³ שגם במקום שמסלקין אינו מסלק עד שנה אלא אם פירש.

ב. משכנתא דשכונה גביה למאי נפקא מינה לדינא דבר

מצרא

המוכר שדה לאחר⁴, ובעל השדה שבצד השדה הנמכר רוצה לקנותו, תיקנו חז"ל שיכול בן המיצר (הנקרא המצרן בלשון הפוסקים), לסלק ללוקח הדמים שנתן וליקח השדה.

אולם הלוח מחבירו⁵ ומשכן לו שדהו⁶, ואח"כ⁷ מכרו למלוח, אין המצרן יכול לסלקו, שמכיון שכבר היא בידו והוא שוכן בכלה, הרי הוא עדיף מן המצרן שאינו שכן אלא מן הצד.

² מ"מ שם

³ שיטת רש"י ועיין בלח"מ שהריטב"א ז"ל פירש דאאתרא דלא מסלקי קאי וכמבואר שם בדברי מהר"י ן לב ז"ל ומדברי רבינו נראה כפירוש הריטב"א מפני שבענין הסילוק כתב כל זמן שיביא לו מעות משמע אפי' תוך השנה ומ"ש כל הממשכן סתם ר"ל דלא קצב זמן למשכונא דאי קצב זמן ודאי כיון דאיירי באתרא דלא מסלקי דאינו יכול לסלק עד הזמן אבל היכא דלא קצב זמן קאמר דעל הסתם הוי שנה.

⁴ שו"ע ונו"ב חו"מ קעה ו

⁵ שו"ע חו"מ נו

⁶ לכאורה נראה דאיירי שאוכל פירותיה, כמ"ש משכנתא דשכונה גביה והיינו ששוכן בתוכה ע"י אכילת הפירות, אבל בשו"ת חת"ס (חו"מ סימן יא אות ה) כתב דאפילו אינו דר בו ואינו אוכל פירות רק שהלוח על קרקע זו, נקרא משכנתא דשכונה גביה, ומשמע שם שבין שמשכנו בשעת הלואה ובין משכנו שלא בשעת הלואה נקרא מצרן, וכן כשמשכנו לו ב"ד קרקע שלא בשעת הלואה.

⁷ בטור הביא בשם הרמ"ה דוקא שקנאה לאחר שנה, כמ"ש סתם משכנתא שתא, אבל בגו שתא איערומי קא מערים, ומיהו אם מוכח שאינו מערים, אפילו בגו שתא לית ביה דינא דבר מצרא, ונראה שהב"י לא העתיקו בשו"ע משום שהמרדכי חולק על זה, עיין שם.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

ואם מכרה הלוח בעל השדה לאחר⁸, יש אומרים⁹ שאין המלוה יכול לסלקו, אפילו מכרה לאחר שאינו בן המיצר, ויש אומרים¹⁰ שיכול המלוה לסלק אפילו הלוקח הוא בן המיצר, ודוקא בבית או שדה הממושכן, אבל לגבי בית הסמוך או מרתף שתחתיו יש אומרים¹¹ שאין לו דין מצרן.

באו למכור שדה¹² הסמוכה לשדה הממושכנת, אם רוצה המלוה לקנותה יכול הלוח הממושכן להוציא מידו, אבל אם הלוח רוצה לקנות אין המלוה יכול לסלקו, וכל שכן שאם קנה אחר שדה הסמוכה שיכול הלוח בעל הקרקע לסלקו, אבל המלוה אינו יכול לסלק אפילו אחר שאינו מצרן, ואפילו קדם המלוה וקנאה אם יש שם מצרן אחר, יכול לסלק את המלוה, ויש אומרים¹³ שיש למלוה דין מצרן.

⁸ עי' בתוס' (ב"מ דף עג ע"ב) שכתבו שאינו יכול למכור שדה הממושכנת לאחר, וא"כ איך חלה המכירה שיהא כאן דין מצרנות, ואם נאמר שיכול למכור לכשיפדנה (עי' תוס' ערכין דף כא ע"א), קשה הרי לכשיפדנה שוב אין המלוה מוחזק בשדה, והיה אפשר לומר שהשדה שוה יותר מהחוב ובכה"ג כתבו התוס' שיכול למכור, אלא שצ"ע דבאותו מותר לא שייך דשכונה גביה, ואפשר דמטעם שכונה גביה במקצת חשיב מוחזק בכל השדה, וקצת אפשר להוכיח כן מדברי הסמ"ע גבי בית ומרתף, דמשמע דבקרקע וקרקע חשיב מוחזק גם בקרקע, דאל"ה תיפוק ליה שאין המרתף ממושכן, מיהו זה דוקא לשיטת הרמ"א אבל לשיטת המחבר דלא מהני שכונא גביה אלא לגבי מוכר למלוה, אבל במוכר לאחר לא חשיב המלוה מצרן, אפשר שבאמת זוכה במה ששוה יותר על חובו, ואף על פי שאין החלקים מוגדרים נעשה כשותף בקרקע, וצ"ע שסתמו הפוסקים בזה, שוב ראיתי בשם בעל העיטור שהביא דיעה שאינו מסלק אלא כדמי המשכנתא, אבל במה ששוה יותר זכה המצרן, ומשמע שם דדוקא לגבי מצרן, אבל לגבי אחר המלוה קודם, וצ"ע. פתחי חושן חלק ז פרק יא הערה מ

⁹ דעת המחבר שם

¹⁰ רמ"א שם, כדעת הרא"ש, וסיים שכן נראה להורות, ובחידושי רעק"א מדייק כן גם מדברי התוס', עיין שם (ובב"י הביא בשם תלמידי הרשב"א שדוקא לאחר יכול לסלק אבל לא למצרן ואם באו שניהם כאחד המלוה קודם), וכתבו הטור והרמ"א דוקא כשנראה לב"ד שלא היה ערמה בדבר, דהיינו שיש חשש שהלוח לו כדי שיוכל למכרו לו, ובהגרעק"א כתב בשם מהרש"ל שלאחר יכול לסלק אבל לא למצרן. וכתב ב"י בשם בעל העיטור דאף לדיעה זו אין המלוה יכול לסלק המצרן אלא כשיעור דמי החוב, אבל אם השדה שוה יותר מדמי החוב, נשאר למצרן ונעשים שותפים בשדה, ולכאורה כל זה אם נאמר דמכח זוזי זוכה, אבל אם מטעם דשכונא גביה בכולה, הוי הוא כשותף בשדה שיכול לסלק למצרן אפילו כשכל חלקו בשותפות אינו שוה כדמי השדה, וצ"ע, ועי' כנה"ג (הגה"ט אות קטו), ובאות קמז כתב בשם הרדב"ז דדוקא ממצרן מוציא הממושכן, אבל משותף אינו מוציא, דשותף עדיף ממצרן, וכ"כ בפעמוני זהב, עיין שם.

¹¹ רמ"א שם, מדברי הג"י והש"ך (ס"ק נז) הקשה מדברי הרמ"א לעיל (סוף סעיף נא) גבי בית ועליה שאין בעל העליה יכול לסלק את המצרן, וכתב שצריך לחלק בין משכנתא לבין אם היה שלו לגמרי, וסיים בצ"ע.

¹² שו"ע ונו"כ שם נח

¹³ רמ"א שם וסיים שכן נראה עיקר,

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

בתחלת המשכונא¹⁴ כשבא ללוות ולמשכן השדה למלוה, והמצרן טוען אני אלוה לך ותמשכן לי השדה, שמא כונתך להערים כדי למכור השדה לזה, אין שומעין לו, אלא אם כן נראה לדיין שיש כאן ערמה.

ג. לית הלכתא לא ... נטרשי פפונאי נטרשי דרב פפא

כבר התבאר לעיל דף סה. שמה שהתבאר שאסור¹⁵ למכור חפץ ולומר לקונה אם תשלם לי מעכשיו, אמכור לך בעשרה ואם לאחר זמן או בתשלומים בשנים עשר, ובכל מקרה בו מוסיף יותר על דמי המקח בשביל שישלם לו בזמן מאוחר יותר, או שמוסיף על המקח בגלל שמשלם בתשלומים, שהרי זה כמלוה לקונה את דמי החפץ¹⁶. איסור זה קיים אף אם המוכר עשיר ואינו נצרך למעות ואף אם אינו דחוק למכור את סחורתו בזול¹⁷ ואפילו אם הלוקח מעוניין בכך¹⁸. ואפילו אם גם המוכר צריך לקנות הסחורה בהמתנה ומשלם עבורה ביוקר¹⁹.

ד. שטרי מחוזנאי דזקפי ליה לרווחא אקרנא וכתבי ליה בשטרא מי יימר דהוה רווחא ... אי שכיב ונפל שטרא קמי יתמי מאי

אחת מן הדרכים שיכול אדם לקבל ריוח על מעותיו בדרך היתר, הוא בתורת "עיסקא" כלומר שנותן לחבירו סחורה או מעות שיתעסק וירויה בהם

¹⁴ שו"ע ונו"כ שם והטעם שאין שומעין לו שיכול הלוה לומר זה נוה לי יותר שלא יגוש אותי, ועי' בטור שיש חולקין, אבל דעת הפוסקים להלכה כמו שפסק בשו"ע, ובמשפ"ש הביא בשם שו"ת גור ארי' יהודא (סימן יד) שאם רוצה המצרן להתחייב שלא יגוש אותו רק בשירצה ישלם לו, שיש מי שהורה שהדין עם המצרן, אבל בשם הפרישה כתב שגם בכה"ג יכול לומר זה נוה לי יותר, וא"צ אפילו ק"ח, עיין שם,

¹⁵ שו"ע ונו"כ קעג א

¹⁶ וממילא מה שמוסיף הריח זו רבית אולם אין איסורו אלא מדרבנן כמש"כ הש"ך שם ד אולם אם לאחר גמר המקח על דעת לשלם סכום מסוים מוסיף לו זמן תמורת תוספת תשלום הרי זו רבית קצוצה עיין שו"ע הרב סעיף ד ויה

¹⁷ משום שלגבי לוקח יש הפסד שאילו היו לו מזומנים היה קונה בזול וזהו מרשא דרב פפא דאמרי' זיל בתר לוקח,

¹⁸ מ"ז א כיון שהיה יכול להרויח ולקנות עכשיו בשער הזול ואינו עושה כן בדלל שאין לו מעות אגר נטר הוא

¹⁹ שאילת יעב"ץ א לח

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

והריוח מתחלק ביניהם. אולם יש בזה פרטים שונים ביחס לאחריות וצורת הריווח וכמו שיבואר להלן.

ומ"מ הנותן מעות לעיסקא²⁰ לחבירו, או שעושה עמו "היתר עיסקא²¹" לא יוסיף בשטר סכום המשוער לחלקו בריוח²² ויצרפו בסכום אחד עם הקרן, שמא לא יהיה כל כך בריוח, ונמצא נוטל ממנו ריבית אם לוקח יותר שהרי מקבל יותר ממה שנתן, ועוד שמא יפול השטר לפני יורש וינכה הכל אפילו לא יהיה שם ריוח שלא ידע דשטר עיסקא הוא.

ואפילו אם יכתוב את השטר בלשון עיסקא²³, ומתנה עמו בעל פה שאם לא יהיה כל כך ריוח בגמר העיסקא, לא יטול ממנו כי אם המגיע לו, אלא אם כן התנה עמו כן בפני עדים²⁴, או שכתב לו כן בשטר²⁵.

ובדיעבד אם לא התנה כי אם בעל פה, יש אוסרים²⁶ ליטול ממנו הריוח²⁷.

ה. חכירי נרשאי דכתבי הכי משכן ליה פלניא ארעיה לפלניא והדר חברה מיניה ... ולא מלתא היא

המלוה שיש בידו²⁸ בית או שדה ממושכנים במשכנתא דסורא (שמשכנה לו לשנים ידועות וכותב לו בשטר המשכנתא, או אומר לו בעת קנין המשכנתא, שבחלוף שנים הללו שסיכמו ביניהם תחזור הקרקע ללוה בלי כסף) י"א²⁹ שאסור לחזור ולהשכיר ללוה בסכום קצוב, שהרי זה כהערמת

²⁰ שו"ע ונו"כ יו"ד קעז כד

²¹ ברית יהודה פרק לה הערה לג

²² כגון שמחשב שבסך זה של מאה קרן יהיה ריוח של שלושים וכותב בשטר פלוני חייב לפלוני מאה וחמש עשרה שהוא חלק הריוח של נותן העיסקא.

²³ משום שחיישינן שמא יבא לגבות כל הסכום, ש"ך שם מ"ח

²⁴ ב"ח יז

²⁵ ובגדולי תרומה הקשה מה מועיל שמאמינו על הריוח הרי הקרן כלול ים הריוח ומי יודע מה הוא קרן ומה הוא ריוח ולכן פירש שכותב שיעור הקרן ושיעור הריוח המשוער בצורה מפורשת ומתחייב להאמינו גם על הפסד.

²⁶ לבוש שם, שאין התנאי כלום, דבתר שטרא אזלינן והוה ליה כולו מלוה.

²⁷ ועוד שמא ימות ויפול השטר לפני יורש, ואפילו אם יהיה בו הפסד מן הקרן יגבה בו הכל שלא כדין כי לא ידע ולא יאמין למקבל.

²⁸ שו"ע ונו"כ קסד א וקעב ב

²⁹ מחבר שם בדיעה ראשונה

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

רבית³⁰, ויש מתירים³¹ אם לא התנה מתחילה על כך וכבר החזיק המלוה במשכנתא³², אבל במשכנתא בנכיתא (שמנכה למלוה עבור אכילת פירותיו או דירתו בביתו, כל שנה ושנה מסכום ההלוואה אפילו דבר מועט) לכו"ע אסור³³ אפילו החזיק המלוה במשכנתא כמה שנים ולא התנה על כך בשעת הלואה.

השכירה המלוה³⁴ לאחר לכו"ע מותר הלוה לחזור ולשכרה מהשוכר אם היה במשכנתא דסורא, ובמשכנתא דנכיתא³⁵ אף באופן זה אסור.

ו. אין מושיבין חנוני למחצית שטר ... אלא אם כן נותן לו

שטר כפועל אין מושיבין ... אלא אם כן נותן לו שטר

עמלו ומזונו

הנותן מעות³⁶ לחבירו בתורת עיסקא, שנותן לחבירו סחורה או מעות שיתעסק וירויח בהם והריוח מתחלק ביניהם, כיון שהצי האחריות על הנותן והצי על המקבל, אסור. שכל עיסקא חציה מלוה וחציה פקדון, כלומר שמעות העיסקא מתחלקים לשני חלקים שהחצי שלוקח הוא ממנו את הריוח הוא מלוה, והוא כולו באחריות המקבל והריוח ממנו כולו שלו וכן ההפסד, וחצי האחר הוא פקדון והוא כולו באחריות בעל המעות, והריוח ממנו כולו שלו וכן בעד ההפסד. ונמצא שטורה המקבל בחלק הפקדון בשביל חלק המלוה ואם כן מהנה את הנותן המלוה ויש בזה אבק רבית³⁷.

³⁰ רמב"ם, ודעת רוב ראשונים שהוא אבק רבית, ודעת רש"י שהוא רבית קצוצה ועיין בעל התרומות דלא דמי למשכנתא דסורא שהמלוה עובד בקרקע אבל כאן הלוה עובד והמלוה נוטל שכר פירות הוי כרבית קצוצה. עיין ברית יהודה פרק יד הערה מא

³¹ דעה שניה במחבר בלשון י"א והיא דעת הריב"ש וא"כ משמע שדעתו להחמיר

³² ואם התנה י"א שהרי זה רבית קצוצה וכן אם לא החזיק.

³³ שו"ע שם וכמסקנת המ"ז קעב ז' וש"ך יט' דלדעתו הוי רבית קצוצה

³⁴ שו"ע ונו"כ קסד ב' וקעב ב'

³⁵ מ"ז וש"ך קסד ב'

³⁶ שו"ע ונו"כ קעז ב'

³⁷ ואסור למתעסק למחול שכר מרחו. גנת ורדים יו"ד כלל ו ס"ו

תרומות והנצחות | בנק הדואר | ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא מציעא

לפיכך צריך לו ליתן שכר טרחו עבור חלקו מה שמתעסק בחלק הפקדון שבכל יום ויום מימי השותפות, ועל יסוד דין זה מבוסס היתר עיסקא כמו שיבואר להלן דף ע. בעזה"ת.

וכשנותן שכרו אינו צריך לשלם לו שכרו הממשי על טרחתו³⁸, אלא משלם מחצית שכרו³⁹ כפועל בטל של אותה מלאכה שבטל ממנה. כלומר איזה מלאכה שהוא רגיל לעשות כמה רוצה ליטול ויהא בטל ממנה.

במה דברים אמורים כשאין לו למתעסק שום עסק אחר עם העיסקא הזו, כגון שהושיבו בחנות שצריך זה לישב בחנות כל היום ואינו יכול להתעסק בשום אומנות אחר, שהרי הוא כשכיר יום בעד הלואתו וצריך לתת לו שכירות הרבה שלא יהא מחזי כריבית מחמת העיסקא. אבל אם היה לו עסק אחר כל שהוא להתעסק בו עם מעותיו של זה, אינו צריך להעלות לו שכר של כל יום אלא אפילו העלה לו דינר בכל ימי השותפות, דיו, ואם פחתו או הותירו יהיה לאמצע בשוה.

וכן אם א"ל: כל הריוח יהיה לך שלישו או עשיריתו מקודם בשכרך, והמותר נחלק בשוה הואיל ויש לו עסק אחר הרי זה מותר, ואם הפסידו יפסידו מחצה.

ואם היה המתעסק אריסו והיה לו עסק אחר, אינו צריך להעלות לו שכר אחר כלל שהאריס משועבד הוא לבעל השדה.

וצריך להיות כל אחריות פלגא הפקדון על הנותן אפילו אחריות דאונסין דלא כיש מקילין ומתירין במקצת אחריות.

ואם בעל המעות או הסחורה מתעסק גם הוא אפילו אינו מתעסק אלא מעט הרי הם כשותפין ואין בזה חשש רבית⁴⁰.

דף סח:

**ז. משכרת אשה לחברתה תרנגולת בשני אפרוחין ...
תרנגולת שלי וביצים שליכי ואני ואת נחלוק באפרוחין
... אוסר**

³⁸ ועיין חו"ד ריש סי' קסו שהקילו בזה משום שהוא גם לטובת המלוה ואינה רבית גמורה

³⁹ ברית יהודה פרק לו הערה ו

⁴⁰ שו"ת מהריט"ן ריז

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

משכרת⁴¹ אשה לחברתה תרנגולת לישב על הביצים, בשני אפרוחים, שיבקעו מביצים אלו, שמכיון שבלשון שכירות הוא, אין אחריות הביצים על בעלת התרנגולת, ואין חוששין משום רבית.

אך אם היה בלשון חלוקה הרי זה כעיסקא שהתבאר לעיל⁴² לפיכך הנותן ביצים לבעל התרנגולים להושיב התרנגולים עליהן עד שיצאו האפרוחים ויגדל אותן בעל התרנגולים, ויהיה הריוח ביניהם, צריך להעלות שכר עמלו ומזונו.

ח. מקום שנהגו להעלות שכר כתף למעות לבהמה מעלין

ואין משנין ממנהג המדינה

שכרו של המתעסק⁴³ אם הוא משתלם לפי שכר פועל הרי זה נחשב כהוצאות עיסקא,

ואם מטפל⁴⁴ המתעסק בדברים שאין דרך המתעסק לטפל בהם ודרך ליטול שכר על זה, כגון שינוע סחורה וכדומה, אסור לו לותר על שכר טיפול זה ויכלול אותן בהוצאות העיסקא. אבל אם המנהג שהמתעסק מטפל בזה פשוט שחייב לעשות זאת בחינם שהרי מקבל שכר מירחה על העיסקא.

ט. רב עיליש גברא רבה הוא ואיסורא לאינשי לא הוי ספי

שטר עיסקא⁴⁵ שלא פורש בו שכר המתעסק לפי הכללים שיבוארו להלן דף סט. ואפילו משמעות הלשון שנעשה באיסור, מכל מקום אם המקבל או הנותן אדם גדול, וידוע שלא היה עושה איסור ריבית, דנין אותו לומר ודאי נעשה בהיתר.

⁴¹ רמב"ם הלכות מלוה ולוה פרק ח הלכה יד

⁴² ברמב"ם הלכות שלוחין ושותפין פרק ח הלכה א

⁴³ ט"ז קעזלו

⁴⁴ שו"ע ונו"כ שם כא

⁴⁵ שו"ע ונו"כ שם כה

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

